

Anssi Paasi

Professoriblogissa otetaan kantaa yliopistojen ja tutkimuslaitosten ajankohtaisiin asioihin.

30.3.2021

Hyvä, paha ja ruma tiede

Vietämme paraikaa tutkitun tiedon teemavuotta. Vuoden keskeinen ajatus on, että tieto kuuluu meille kaikille. Tavoitteena on myös tuottaa laaja näkemys siitä, mitä tutkittu tieto on ja miten se voi edistää yksilöiden hyvinvointia ja yhteiskunnan toimintaa. Koronapandemian aikana on nähty, kuinka tutkitulle tiedolle on suuri tarve. Kaikkiällä odotetaan tiedon ja sen sovellutusten (kuten rokotteiden) auttavan ihmiskuntaa taudin selättämisessä.

Professorin tehtäviin kuuluvat tieteellisen tutkimuksen harjoittaminen eli uuden tiedon tuottaminen sekä siihen perustuva opetus. Niihin kuuluu myös yleisempi kriittinen keskustelu, joka usein edellyttää tieteenalojen dialogia. Minulla oli tilaisuus osallistua tällaiseen keskusteluun Vuoden Professorin julkistamisen yhteydessä järjestetyssä paneelissa. Siinä Vuoden Professori 2021 Juhani Knuuti sekä aiemmin nimittetyt Marja Lähteenmäki, Markku Kulmala ja allekirjoittanut pohdimme Kirsti Sintosen johdolla, voiko tiede olla tai tehdä pahaa.

Yleensä tieteestä ja sen tuloksista puhuttaessa ajatellaan, että tiede saa aikaan hyvää ja liittyy kehitykseen (*development*) ja edistykseen (*progress*). Kehitys voi olla lineaarista tai edetä katkoksten kautta. Edistys taas on usein ideaali ja eettinen tavoite. Se vaatii pitämään yllä tieteellistä keskustelua, totuuksien etsimistä sekä työtä maailman muuttamiseksi paremmaksi.

Paneelikeskustelu osoitti, että tieteellä ja tieteessä voidaan kuitenkin tehdä myös pahaa. Pahaa voi olla tutkimus, jossa objektiivisuuden kaapuun verhoutunut tutkija tuottaa esimerkiksi autoritaaristen johtajien tai diktaattorien tarpeisiin tietoa ja toimintatapoja, joilla voidaan alistaa ja vahingoittaa kansaa tai vähemmistöjä. Pahaa voi olla myös aseteknologioiden jatkuva kehittäminen, joka vaatii asekauppaa kehittyviin maihin ja konflikteja, joissa entisiä asevarastoja hävitetään uusien tieltä. Paljon tutkimusta on kohdistunut kemiallisten ja muiden joukkotuhoaseiden tuottamiseen. Niiden käytön aiheuttaman kärsimyksen yhteydessä harvoin todetaan, että tiede teki hyvää, vaikka näinkin voi "tiedenationalismi" asiat joskus esittää. Toisenlaista, "rokotenationalismia", on saatu todistaa koronapandemian yhteydessä, kun monet valtiot ovat kahmineet suurempia osuuksia tutkimustiedon pohjalta kehitetyistä lääkkeistä.

Tieteentekijä voi tehdä pahaa myös itselleen. Hän voi polttaa itsensä loppuun tai katkoa sillat kollegoihin kotimaassa ja kansainvälisesti. Korvaamatonta vahinkoa omalle ja tutkimusyhteisön maineelle saa aikaan toimimalla eettisesti väärin, esimerkiksi sepittämällä tutkimustuloksia tai sabotoimalla toisten tutkimuksia. Työpaikkakiusaamistakin tapahtuu yliopistolaitoksessa.

Tutkitulle tiedolle on yhä enemmän tarvetta tilanteessa, jossa huuhaa-tieto ja salaliittoteoriat pyrkivät tietoisuuteemme yleensä sosiaalisen median kautta, joskus myös konkreettisesti kirjepostissa. Kun aloittelin tätä blogia, postilaatikosta löytyi käyntikortin näköinen lappunen. Siinä kysyttiin, "Haluatko tietää totuuden koronasta?" Luin aluksi kortista kökkösuomeksi laaditun tekstin, "Lääkärit, lakimiehet, tiedemiehet, tutkijat, virologit ja asiantuntijat kertovat totuuden sydämeltään perustuen tieteellisiin faktoihin". Kortissa ollut www-osoite vei sivustolle, jota hallitsi uskonnollinen ja rokotevastainen materiaali. Se kertoi esimerkiksi "miten globaali kansanmurha etenee" tai "globaali Natsi-Saksa hanke etenee Israelissa".

Tieteeseen liittyy aina järjestelmällinen epäily. Tutkijan tulee arvioida kriittisesti olemassa olevaa tietoa ja ymmärrystä sekä haastaa pysyviksi ajateltuja totuuksia. Tämä voi johtaa konflikteihin, jos jotkut totuudet koetaan pyhiksi. Uskonto ja politiikka sisältävät tyypillisesti tällaisia seikkoja. Licensiaattityöni tarkastaja, akateemikko Ilmarinen Hustin kertoi, miten hän sotavuosina arvosteli Suur-Suomi -aatteen innostamia tutkijoita epätieteellisyydestä ja häntä kritisoitiin epäsisällisyydestä. Tämä oli jäänyt syväälle mieleen, koska hän muisteli sitä vielä vuosikymmeniä sodan jälkeen.

Sosiaalinen media on tullut tärkeäksi kanavaksi populismin ja valeutisten ylläpitämisessä sekä rotuoppien ja väkivallan ihailussa. Poliittiset agitaattorit ovat jo kauan vähätelleet tieteellisen tiedon merkitystä sekä asettaneet "eliitin" ja "kansan" vastakkain:

"Kansan suuret joukot eivät ole professoreja eivätkä diplomaatteja. Se vähäisen abstraktisen

PROFESSORILIITTO
PROFESSORFÖRBUNDET
FINNISH UNION OF UNIVERSITY PROFESSORS

[Tilaa kirjoitukset sähköpostiisi](#)

Anssi Paasi

Maantieteen professori, Oulun yliopisto. Vuoden Professori 2020.

Kirjoitukset

[Hyvä, paha ja ruma tiede 0](#)
Akateemisen julkaisemisen geopolitiikkaa 0
Yliopistoja brändäämässä 3
Aina liikkeellä? 0
Yliopiston muutosten jälkeisiä kysymyksiä 1

Muut kirjoittajat

[Tutkijan vaellus vakinaistamispolulla](#)
Raija Pyykkö

[Yliopistoautonomiamia 2](#)
Jaana Hallamaa

[Professorirekrytoinneissa on siirretty tenure track -aikaan](#)
Tarja Niemelä

[Eight more months 6](#)
Howy Jacobs

[Kohtaanto-ongelma](#)
Jopi Nyman

[Tiede ja Covid-19 pandemia](#)
Karl-Erik Michelsen

[Ajatelmia työsuunnitelmasta](#)
Päivi Pahta

[Pitkä ketju tieteellisestä tuloksesta tuottavaksi innovaatioksi 1](#)
Markus Olin

[Är biologin hos Homo sapiens ointressant?](#)
John Eriksson

[Mitä yliopistojen tästä lukuvuodesta jää historiaan?](#)
Koronakriisi ja professorin työ

[Tiedolla johtaminen – mutta mitä on tieto? 1](#)
Jussi Välimaa

[Lähellä etänä](#)
Elina Andersson-Finne

[Kun mikään ei riitä](#)
Kristiina Brunila

[Tutkitun tiedon teemavuosi 2021](#)
Eeva Moilanen

[Tutkitun tiedon teemavuoden ydin on tieteen yleistajuistaminen](#)

tiedon määrä, mitä heillä on, osoittaa heidän aistimuksensa lähinnä tunteen maailmaan. Sieltä on löydettävissä heidän joko myönteinen tai kielteinen asennoitumisensa. He ovat vastaanottavia ainoastaan jompaankumpaan noihin suuntiin käyväälle voiman ilmaukselle, ei ikinä niiden välissä häilyväälle puolinaisuudelle. Heidän tunnepitoisesta asennoitumisestaan muuten samalla aiheutuu heidän tavaton lujuutensa ja horjumattomuutensa. Uskoa on vaikeampi horjuttaa kuin tietoa, rakkaus on vähemmän altis vaihtelulle kuin kunnioitus ja arvossapito, viha kestävämpi kuin vastenmielisyys, ja valtavampien tässä maailmassa tapahtuneiden mullistusten käyttövoima on kaikkina aikoina ollut vähemmässä määrin suuria joukkoja vallitseva tieteellinen tieto kuin niitä innoittava kiihko, väliin myös niitä eteenpäin ajava hysteria. Joka mielihii voittaa puolelleen suuret joukot, sen täytyy tuntea se avain, joka avaa näiden sydänten portit. Sen nimi ei ole objektiivisuus, ulkokohtaisuus, siis heikkous, vaan tahto ja voima. Kansan sielun voittaminen voi onnistua ainoastaan jos, samalla kun käydään positiivista taistelua omien tarkoitusperien puolesta, tuhotaan näiden päämäärien vastustajat."

Näin muuan Adolf Hitler sepitti 1920-luvulla *Taisteluni* -teoksessaan ideologiaansa. Hän painotti tunteita ja uskoa objektiivisen tiedon sijasta sekä korosti vihaa ja vastustajien tuhoamista jaetun toiminnan asemesta. Tämä ideologia tuotti lopulta muiden tunnettujen seuraamusten ohella myös rumaa tiedettä, jossa ihmiselämäkään ei paljoa painanut.

Eri puolilla maailmaa on nähty tutkijoiden häirintää, vihapuhetta sekä tutkimuksen ja tieteellisen tiedon vähättelyä. Vuoden tiedekirjaksi valitti Esa Väliherosen ja Kai Ekholmin *Tieteen vapaus & tutkijan sananvapaus* osoittaa, että tutkimustiedon kyseenalaistaminen on nykyään jopa muodikasta. Tähän ovat osallistuneet Suomessakin monet näkyvät poliitikot sekä heidän some-lakeijansa. Kuluvalle viikolla kuulin, miten eräs oman alan naispuolinen edustaja on saanut Ranskassa tappouhkauksia ja miten ministeritason henkilöt ovat hyökänneet siellä tutkijoita vastaan.

On positiivista, ettei uusinkaan Suomessa tehty Tiedebarometri (2019) havaitse tiedevastaisuuden vahvistumista suuren yleisön keskuudessa. Tämä on rohkaisevaa professorien työn kannalta. Barometri kertoo myös kansalaisten viestin poliitikoille: Panostakaa tutkimukseen ja koulutukseen – vain se turvaa jatkossakin maamme menestymisen!

Lähetä kommentti

Asialliset kommentit omalla nimellä ovat tervetulleita

Nimi

Sähköpostiosoite

Kommentti

Lähetä

Twittaa

Rekisteröidy ja näe, mistä kaverisi tykkäävät.

© Professoriliitto ry www.professoriliitto.fi

Juhani Knuuti

[Oheisvaurioista ja niiden korjaamisesta](#)
Jukka 'Jups' Heikkilä

[Mitä on yliopistojen kilpailu?](#)
Kimmo Alajoutsijärvi

Arkisto

maaliskuu, 2021 **1**
marraskuu, 2020 **1**
syyskuu, 2020 **1**
toukokuu, 2020 **1**
tammikuu, 2020 **1**